

Zsidó családok élete Jézus korában

Minket valóban Názáret figyelmeztessen arra, hogy mi a család, mi annak a szeretetközössége, komoly és ragyogó szépsége, szent és sérthetetlen sajátossága. Mutassa meg, milyen szeretetteljes a családban a nevelés, amelyet semmi más nem helyettesíthet. (Részlet VI. Pál elmélgéséből)

Ahhoz, hogy a Jézus korabeli zsidó családokról beszéljünk, először arra a kérdésre kell válaszolnunk, hogy kik is lakták Izrael földjét. A zsidóság abban az időben kis létszámban élt saját hazájának határain belül, ez a szám kb. másfél millió embert jelentett. Nagyobb részük évszázadok óta a pogányok között szétszórásban, ún. diaszpórában élt, ami megközelítőleg öt-hat millió embert tett ki a akkoriban. Palesztinában sem kizárólag csak zsidók éltek, hanem más kisebb népcsoportok, amelyek az ismert, többnyire véres történelmi folyamatok következtében mondhatták ezt az országot magukénak. Jézus korában tehát nincs földrajzi egység, nincs olyan terület, amely egységesítené a zsidóságot; létezik viszont etnikai, vallási és erkölcsi egység. Legfőként a monoteizmus (egyistenhit) teszi a zsidóságot „monolitá”, egy nagy közösséggé. Ehhez tartozik a nagyon erős családi, vérségi kötelék is. Az Ezdrás-Nehemiás reform óta a zsidóság erőteljesen törekszik arra, hogy vérségi szempontból keveredés nélkül alapítsanak családot.

A zsidóság összetett társadalmi rétegeiből a köznéppel, az ún. *am-há-árec*-cel foglalkozunk, amit falusi népnek is hívhatunk. Jézus korában a zsidók, ha nem is kizárólag, de legnagyobb részt földművelők voltak. Különösen érvényes ez szülőföldjére, Galileára, aminek búzája nevezetes volt. A búzán kívül árpat, rozst, tönkölyt, kölest, zabot, sőt rizst is termeltek. Mindenféle zöldséget, kelkáposzta, répa, uborka, tök, hagyma megtalálható volt a zsidó családok asztalán. Nem volt hiány gyümölcsökből sem: dió, füge, gránátalma, olajbogyó, datolya, szőlő is volt a családi étlapon. Az utóbbi oly nagy bőségben termelt, hogy bort, valamint mézédesszirupot is lehetett belőle készíteni.

A mezőgazdaságon kívül kézműiparral is foglalkozott a választott nép. Jézus korának zsidó irodalmában negyven kézműipar neve fordul elő, mint például szabó, varga, mészáros, böllér, molnár, pék stb. Léteztek olyan családok, amelyeknek tagjai egy bizonyos iparban oly nagy ügyességre tettek szert, hogy titkukat nem árulták el idegeneknek. Voltak olyan városok is, ahol a lakosság többsége egyetlen ipari tevékenységre specializálódott. A zsidó közösségben ugyanis mindenkinek értenie kellett

valamilyen mesterséghez, még azoknak is, akik a törvény tanulmányozásának szentelték magukat. Az egyik rabbinikus szabály szerint, „*aki nem tanítja fiát mesterségre, lopni tanítja*”. Az apa mesterségét rendszerint a fiú örökölte. A hagyomány szerint Jézus is ács volt, miként apja, József. A foglalkozást jelölő eredeti szó többet jelent az egyszerű ácsnál: mind a görög *tehton*, mind az arám *naggar* egyaránt jelent asztalost, építőmestert és kőművest is.

Hogyan képzeljük el a Jézus korabeli zsidó család otthonát? A szent család Názáretben egy meglehetősen szerény házacskában élte mindennapjait. Rendszerint egyetlen szoba állt rendelkezésre, amit betölt az olívaolaj illata; a füst gyakran csak az ajtón keresztül tudott távozni; fényt egy vas lámpatartóra, vagy a falból kiugró kőre elhelyezett agyagmécses adott. A ház, ahol Mária hallhatta az angyali üdvözetet, ahol Józseffel nevelték Jézust, valószínűleg a talaj szintje alá süllyesztett építmény volt, amit belevájtak a tájra jellemző puha mészkőbe.

Milyen nevelésben részesültek a zsidók? Az oktatás szilárd módszerességgel történt, miként arról a Talmudban olvashatunk. A tanulmányokat a zsinagóga irányította a *házan* vezetésével, akit „*egyházfinak*” mondhatnánk: ő egyben a hívek gyülekezőhelyeül szolgáló szent hely előjárója is. Az elemi iskolának megfelelő ún. könyv házában a zsidó gyerekek a földön ültek a törvénytekercek körül, és addig ismételték kórusban a bibliai verseket, amíg tökéletesen el nem sajátították. (A héberben ugyanaz a szó szolgált az ismétlés és a megtanulás kifejezésére.) Ez a módszer magyarázza a szentírási szövegek alapos ismeretét, amit a felnőtté váló Jézus fel fog majd mutatni.

A zsidó családok életét alapvetően meghatározta az imádság. A vallásosság nyilvános helyszíne a templomi liturgia és a zsinagógai gyülekezet. Ehhez szorosan kapcsolódnak a magánjellegű imádságok és a személyes megszentelődés cselekedetei. A zsidó ember naponta imádkozik, mégpedig reggel, délben és este a *sema* imát, a „*Hald, Izrael*” kezdetű hitvallást. A *Tizennyolc áldás* ima a következő a sorban, amit szintén naponta reggel, délben és este minden izraelita férfinak, nőnek, gyermeknek és rabszolgának is el kell mondania. Az imádság formulái még a zsoltárok, amelyek a templomi és a zsinagógai liturgiában, de a magánimában is fontos szerepet töltenek be.

Az irgalmasság cselekedetei nem kevésbé fontosak a választott nép életében, mint az imádság. A hétköznapi életben ez a vendégszeretet, az árvák, foglyok, üldözöttek, rászorulóknak segítségét egyaránt jelenti. A Tóra – a rabbi tanítása szerint – azzal kezdődik, hogy Isten felöltözteti az első emberpárt, és azzal fejeződik be, hogy eltemeti Mózes. Az izraelita közösség tagjainak segítése a zsidó családok kötelessége, ennek során Istent utánozzák, aki végtelenül irgalmas. Ezáltal válik egy izraelita Ábrahám igaz fiává és lányává, ennek révén eszközli ki bűnei bocsánatát, és nyeri el a megigazolást és a boldogságot a jövő életre. Egy rabbinikus mondás szerint a világ három pilléren nyugszik: a Tórán, a kultuszon és a szeretet-gyakorlatokon.

Balla János Sch. P.